

Fabricació de pega

Fígols

Ubicació

Comarca: Berguedà

Lloc/Adreça: Peguera

Coordenades:

Latitud: 42.160272207659

Longitud: 1.7714672845389

UTM Est (X): 398511

UTM Nord (Y): 4668301

Classificació

Número de fitxa 08080 - 164

Àmbit: Patrimoni immaterial

Tipologia Tècnica artesanal

Estil / època: Medieval

Estat de conservació Regular

Protecció Inexistent

Tipus de protecció: Inexistent

Accés Obert

Ús actual: Cultural

Titularitat Pública

Autoria de la fitxa JOEL COLOMER CASAMITJANA

Data de registre de la fitxa: dg., 03/08/2025 - 12:57

Descripció

La fabricació de la pega és una activitat tradicional molt antiga i estretament vinculada a l'aprofitament forestal de zones de muntanya com la Vall de Peguera, al Berguedà. De fet, el nom mateix de "Peguera" prové d'aquesta pràctica ancestral: una peguera era el forn o instal·lació on es destil·lava la pega, també coneguda com quitrà vegetal, a partir de la fusta resinosa del pi. Aquesta substància, d'aspecte negre i viscos, era molt apreciada en èpoques passades per les seves propietats adhesives, impermeabilitzants i

lubricants. El procés de fabricació era laboriós i requeria coneixements específics, transmesos de generació en generació. Primer de tot, es recollien soques, arrels i troncs de pi roig o pi negre, arbres rics en resines naturals. Aquest material es deixava assecar i es trossejava per facilitar-ne la combustió. Tot seguit, s'excavava un clot en pendent, revestit amb pedres i terra, i s'hi col·locava la fusta amb una disposició determinada. A la part inferior del forn s'hi deixava una sortida perquè la pega, un cop líquida, pogués ser recollida en un recipient exterior. La cocció es feia lentament, amb un foc controlat i en condicions de poca oxigenació, de manera que s'aconseguia una destil·lació en sec de la fusta. Durant aquest procés, les resines i els olis essencials es desprenien de la fusta i s'anaven condensant en forma de pega, que fluïa cap al canal de sortida. Un cop refredada, la substància solidificava parcialment i es guardava per als diferents usos. Tradicionalment, la pega s'emprava per impermeabilitzar embarcacions, bótes i sabates, per lubricar eixos de carros i com a adhesiu per fixar mànecs d'eines. També es coneixen usos mèdics locals, com ara aplicacions tòpiques per tractar infeccions de la pell. A la Vall de Peguera, la producció de pega va tenir un paper destacat en l'economia local durant segles. Les condicions naturals d'aquesta vall, amb abundància de boscos de pi i un relleu adequat, afavorien aquesta activitat. El seu record ha quedat fixat en la toponímia, i encara avui es poden localitzar restes de peguers antics al territori. Avui dia, aquesta pràctica ha desaparegut com a activitat econòmica, però es conserva com a part del patrimoni històric i etnològic del Berguedà. Diverses entitats i institucions locals n'han documentat el procés i, en algunes ocasions, s'han fet demostracions públiques per divulgar aquest saber antic. Així, la fabricació de la pega esdevé un testimoni valuós de la relació entre l'ésser humà i el medi natural, i una mostra més de la riquesa cultural de les terres de muntanya. En el cas de Peguera amb l'arribada de l'explotació minera i sobretot forestal es deixa de banda el treball i producció quasi artesanal de la pega. A partir del segle XX ja no hi ha pegaires ni professionals que tinguin la destresa per tal de produir pega. Els pins negres son utilitzats per altres processos relacionats amb la proporció de fusta al mercat i sobretot a la indústria minera.

Història

El topònim Peguera, situat al terme municipal de Fígols, al Berguedà, prové directament de l'activitat que durant segles s'hi va desenvolupar: la fabricació de pega, una substància viscosa, de color fosc, obtinguda a partir de la destil·lació seca de la fusta de pi. Aquesta activitat tradicional, ja documentada des de l'edat mitjana, donava nom no només al lloc, sinó també a les feines i oficis vinculats a aquesta producció, com els *peguers*. La pega, també anomenada brea en castellà o pitch en anglès, era un producte molt valuós abans de l'arribada dels derivats del petroli. Es feia servir principalment per impermeabilitzar embarcacions, cobrir fustes exposades a la intempèrie, o per lubricar i protegir els eixos de carros i màquines. També tenia usos en medicina popular i en la construcció. El procés de fabricació de pega era artesanal i complex. Consistia a construir forns rudimentaris, sovint subterrànies, anomenats pegueres, on es col·locava fusta resinosa de pi (sobretot d'*Pinus nigra*) ben compactada. La combustió controlada, sense presència d'oxigen directe, provocava la destil·lació lenta de la fusta, i el líquid viscos resultant —la pega— era recollit per decantació a través d'un canal que sortia de la base del forn. Aquestes instal·lacions solien situar-se al mig del bosc, aprofitant la proximitat de la matèria primera. Amb el pas del temps i la industrialització del segle XIX, la producció de pega va anar desapareixent progressivament. D'una banda, pels nous materials sintètics més fàcils i econòmics de fabricar, i de l'altra, pel despoblament progressiu de les zones d'alta muntanya. No obstant això, la memòria d'aquest ofici ha quedat fixada en el nom del lloc —Peguera— i en les restes etnogràfiques que encara es poden trobar a la zona: runes de forns, canals de recollida i clapes de bosc aclarit on s'explotava la fusta resinosa.

Bibliografia

AMADES, Joan (1950?1956). *Costumari Català – El curs de l'any*. Barcelona: Salvat / Edicions 62

